

UDK 929.5 F. Pollini (497.12 Lj.)

Ivan Klemenčič
Ljubljana

ROD IN LJUBLJANSKA LETA FRANCA POLLINIJA*

Z raziskavami življenja in dela Franca (Francesca) Pollinija v Italiji in v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih prihaja do ponovnega zanimanja za tega po smrti večidel pozabljenega glasbenika, skladatelja, pianista in pedagoga.¹ To zanimanje, ki se bo moralo še soočiti s ponovnim vrednotenjem, izhaja na italijanski strani iz skladateljevega italijanskega porekla in dejstva, da je večji del njegovega opusa nastal v Milanu. Če je spričo tega slovenski interes težje utemeljevati, ga je vsekakor mogoče uvrstiti v okvire historičnega upoštevanja glasbene emigracije, v tem primeru z nekdanje Kranjske, osrednjega ozemlja današnje Slovenije. Opira se torej na skladateljevo rojstvo in preživeto mladost v Ljubljani, kjer se je Pollini kot osebnost izoblikoval, izrastle torej iz tega okolja, iz katerega je tudi povsem realno dopuščati primesi slovenske krvi v skladateljevi dalj časa na Kranjskem bivajoči rodbini, čeravno brez neposrednih dokazov, kakor je po drugi strani pripadal takratni pretežno kozmopolitsko naravnani ustvarjalnosti. Obenem se to zanimanje v obdobju slovenskega glasbenega klasicizma povečuje zaradi upada skladateljske ustvarjalnosti, ki jo ob Janezu Krstniku Novaku in priseljenih Ferdinandu Schwerdtu, Františku Benediktu Dusíku ter še nekaterih deloma le začasno v Ljubljani bivajočih skladateljih označuje še slovenska glasbena emigracija z Jurijem Mihevcem, v Franciji uveljavljenim zlasti s popularnimi salonskimi deli, in s skromnejšim prispevkom Mateja Babnika, katerega kariera se je končala v Budimpešti.² Tudi zato ostaja ob nekaterih manj vidnih slovenskih skladateljih, ki niso mogli pripomoči, da bi se klasicistična ustvarjalnost na

* Besedilo je bilo v angleškem prevodu z naslovom Franc (Francesco) Polini's Ancestors and his Early Career in Ljubljana pripravljeno kot referat za mednarodni simpozij Off-Mozart, 1.-3. oktobra 1992 v Zagrebu, in za zbornik simpozija.

1 Prim. G. Grigolato, Francesco Pollini e i manoscritti delle sue composizioni, Conservatorio di musica G. Verdi, Annuario dell'Anno Accademico 1968-69, Milano 1969, K. Bedina, Klavirske sonate Franca (Francesca) Pollinija, Muzikološki zbornik (Ljubljana) 18/1982, R. di Nubila, Le opere per pianoforte di Francesco Pollini, Tesi di Laurea in Storia della musica, Napoli 1984-85, E. Biggi je napisala disertacijo o Metodo pel clavicembalo Franca Pollinija, ki mi ni bila na voljo, nadalje I. Klemenčič, Variacija kot skladateljsko načelo Franca Pollinija, Muzikološki zbornik 25/1989 (v natisu tudi prevod za glasbeno revijo Ricercare, Rim), in isti, Pesemsko ustvarjanje Franca Pollinija, Muzikološke razprave (Muzikološki inštitut ZRC SAZU), Ljubljana 1993 (v natisu). V enciklopedičnih delih je skladatelj navzoč od 19. stoletja do danes.

2 Prim. mdr. D. Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem, II, Ljubljana 1959; Evropski glasbeni klasicizem in njegov odmev na Slovenskem / Der europäische Musikklaszismus und sein Widerhall in Slovenien (zbornik mednarodnega simpozija), Ljubljana 1988 in v njem posebej referat D. Cvetka Razvojne posebnosti glasbenega klasicizma na Slovenskem; D. Pokorn, Slovenski glasbenik Matej Babnik v luči novih odkritij, Muzikološke razprave, Ljubljana 1993 (v natisu).

Slovenskem po obsegu in kvaliteti izdatneje uveljavila, kljub nastanku v tujini aktualen opus Franca Pollinija. Označujeta ga profesionalna dognanost in prepričljiv glasbeni izraz, ki sicer ne izstopa iz takratnega povprečja. Zlasti s klavirsko skladbo je v času nastanka presegel nacionalne okvire in segel v evropsko glasbo, čeprav mu ni mogoče v njej pripisovati razvojnega ali večjega umetniškega pomena in je zato po mnenju W. Georgia njegov avtor že "zdavnaj pozabljen"; kakor je po svoje utemeljeval zapis klavirske skladbe na treh črtovjih, dasiravno ni prvi uporabil te sicer ne tako pomembne novosti, se mu pripisuje pri pianističnem prijemu igra "roka v roko" zvezo med starejšimi mojstri in Lisztom.³ Potrditev, da je s svojimi ambicijami presegel lokalni prostor, je še nekaj. Če že ni neposrednih dokazov, da je bil Mozartov učenec, je na Dunaju vsekakor prišel v stik z mojstrom, ki mu je posvetil dve svoji skladbi. Kaže, da je zlasti kot pevec uspešno nastopal po večjih italijanskih mestih od Milana in Verone do Rima in Neaplja. V milanski Scali so 1801. izvedli njegovo kantato *Il trionfo della pace*. Po bivanju v Parizu in ustalitvi v Milanu je njegovo l. 1812 izdano klavirsko šolo *Metodo pel clavicembalo* sprejel milanski konservatorij kot učno knjigo, z njo si je tudi pridobil priznanje "socio onorario" tega konservatorija, čeprav ni na njem poučeval, kot napačno navaja Fétis, marveč je bil cenjen privatni klavirski pedagog.⁴ Njegove skladbe so tiskali v Evropi od Dunaja, Leipziga in Züricha do Pariza in milanskega Ricordija, o njih je bilo mogoče brati kritike tudi v leipziškem *Allgemeine musikalische Zeitung*. Takó uspešno in prodorno življenjsko pot potrjuje v nastopajoči starosti prijateljstvo z Vincenzom Bellinijem, ki mu je v znak hvaležnosti za skrb v bolezni posvetil svojo opero *Mesečnica*.

Kakor ni analitično v celoti pregledan skladateljev opus, tako ostaja tudi to Pollinijevo dinamično življenje, posebej kar zadeva ljubljansko obdobje, zaenkrat ne povsem razjasnjeno. Vendarle je postalo tudi po obravnavi tega obdobja glede na prvotne velike praznine in še ob nekaj domnevah bolj otipljivo v poteku in rodovnem izvoru. Prav zato naj bo naše dosedanje poznavanje spodbuda za nadaljnje raziskave pred sintetično obdelavo: ta bi mogla potekati na Dunaju za podrobnejše razjasnjevanje skladateljevega tamkajšnjega bivanja, podobno v Parizu za morda ne tako dolgo pariško življenje in izpopolnila bi lahko doslej bolj poznano milansko obdobje, tudi s Pollinijevimi nastopi po Italiji, kar bi zaradi povezanosti vzvratno vplivalo in omogočalo celovitejšo podobo Pollinijeve življenjske in ustvarjalne poti.

Po drugi strani je treba ugotoviti, vsaj kar zadeva Pollinijev rod, da so bile te raziskave že opravljene. Skladateljeva rodovna preteklost, ki vodi kajpada v Italijo, je izpričana za pet generacij nazaj. Po izčrpní obravnavi Franca Lukmana⁵ vemo, da se je trgovska rodbina Pollinijev menda konec 16. stoletja preselila z Beneškega v Gorico in že zgodaj v 18. stoletju jo sledimo na Kranjskem. Lukman navaja, da je imela beneško plemstvo in po svojem priimku Pollini ali Pullini, ne pa Paulini, petelina (pollo) v grbu. Trgovski nagibi in boljše možnosti zaslužka najbrž govorijo za bivanje skladateljevega praprapradede Janeza Krstnika v Gorici, za katerega vemo iz goriških matičnih knjig, da se je 8. februarja 1601 v Gorici poročil s Katarino Berliini.⁶ Njun sin Franc, rojen 28. avgusta 1602, je postal goriški župan. O tem priča tudi napis na rodbinski grobnici, ki jo je dal izdelati 1644 v stranski ladji sedanje goriške stolnice in iz tam vklesanega grba; v Skrilju, kjer so imeli posestvo, je 1660 poskrbel za povečavo cerkve. Mlajša sinova, ki sta ju imela z ženo Katarino, sta bila

3 W. Georgii, *Klaviermusik*, 2. izid., Zürich, Freiburg 1950, 476 in 586 (3. izd. 1956, 272).

4 F.J. Fétis, *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique* (Fétis), 2. izd., Paris 1875-1963, tome VII, 91 in G. Grigolato, op. cit., 209 ter R. di Nubila, op. cit., 10-11.

5 F.K. Lukman, *Rod Pollinijev in ljubljanski zdravnik dr. Janez Krizostom Pollini*, *Kronika slovenskih mest* 7/1940, št. 1, 32-34 (Lukman, Rod Pollinijev) in isti, *Pollini Janez Krizostom*, v: *Slovenski biografski leksikon*, II, Ljubljana 1933-1952, 439-40 (Lukman, SBL).

6 Prim. tudi L. Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken Grafschaft Görz und Gradisca*, Görz 1904 (Schiviz, Görz) in isti, *Der Adel in den matriken des Herzogtums Krain*, Görz 1905 (Schiviz, Krain).

duhovnika, najstarejši, skladateljev praded Franc Peter, rojen 9. oktobra 1639, pa je doštudiral za doktorja prava. Iz zakona z Marjeto Maitti se je rodil 22. junija 1673 stari oče Franca Pollinija Andrej Pavel Feliks. Bil je še meščan Gorice, ko se je 17. februarja 1700 poročil z Ivano Codelli, rojeno 22. avgusta 1683, torej iz rodbine, ki je bivala in je bila znana tudi v Ljubljani. Nedolgo potem se je preselil na Kranjsko, saj naj bi bil vsaj 1703. v Komendi, kjer mu je Peter Anton Codelli 30. jan. 1705 za pet let dal v zakup komendo Sv. Petra. Od tu se je Pavel Feliks Pollini preselil v Radovljico na Gorenjskem, kjer je imel vsaj še leta 1723 v zakupu nadarbinsko posestvo, živel pa je tu še po 1727, ko ni bil več zakupnik tega beneficija. Ni znano, kdaj je odšel iz Radovljice in kam, vendar je po Lukmanovi navedbi 1740 živel v Sevilli. Z ženo Ivano sta imela med leti 1704 in 1727 štirinajst otrok, pet v Komendi in devet v Radovljici. Oče skladatelja Franca Pollinija Janez Krizostom Jurij je bil njun šesti otrok in prvi, ki se je rodil že po preselitvi v Radovljico, tj. 27. januarja 1712.⁷ Med otroci omenimo še Krizostomovo starejšo sestro Marijo Beatriks (Felicitas), krščeno 12. decembra 1709 v Komendi in umrlo 7. novembra 1771 v Ljubljani, ker je bila stara mati slovenskega prosvetitelja in veleindustrialca barona Žige (Sigismunda) Zoisa, torej skladateljvega malega nečaka. Zaradi njunih stikov kaže pojasniti, da se je Marija Beatriks poročila z rudarskim nadzornikom slovenskega rodu Francem Sigismundom Kappusom pl. Pichelstein in mu 9. junija 1727 v Ljubljani rodila hčerko Ivano. Ta, torej prava sestrična Franca Pollinija, ki se je 10. januarja 1747 poročila z medtem ovdovelim Michelangelom Zoisom, je 23. novembra 1747 rodila prvorojenca Žigo in mu s svojim slovenskim rodom dala tudi znanje slovenskega jezika. - Poleg prvorojenca iz številne družine očeta Petra Feliksa Pollinija in matere Ivane, Petra Antona, ki je bil prvi stolni prošt v Gorici, omenimo zaradi dvojnega sorodstva med Polliniji in Zoisi še enajstega otroka Jožefa Avguščina Pollinija, rojenega 2. marca 1720 v Radovljici. Menda kot častnik - "invictus miles", kakor piše na spomeniku v cerkvi v Skrilju, ki mu ga je postavil 1798 njegov nečak - je poročil Marijo Franciško Angeliko, hčerko že imenovanega Michelangela Zoisa iz prvega zakona z Marijo Ano, rojeno baronico Werneck.

Oče Franca Pollinija Janez Krizostom (Zlatoust) se je kot prvi iz te rodbine naselil v Ljubljani. O kraju njegovega medicinskega študija, ki je moral potekati od začetka tridesetih let 18. stoletja, ni podatkov, vsekakor vemo iz njegove plemiške diplome, da se je najpozneje 1738. ali morda leto prej zaposlil kot deželni zdravnik v Ljubljani.⁸ Po navedbi Lukmana⁹ se je trikrat poročil. Iz prvega zakona, ki ga je sklenil 31. avgusta 1739 z Marijo Franciško Wagathay (Bogataj) pl. Ehrenbichl,¹⁰ torej kmalu po prihodu v Ljubljano, omenimo prvorojena Jožefa Feliksa, skladateljvega polbrata, rojenega 7. aprila 1741, najpozneje 1780 kontrolorja pri višjem solnem uradu v Trstu. Po ženini smrti 4. januarja 1747 se je Krizostom spomladi 1749 oženil s svojo pravo sestrično Marijo Elizabeto baronico Posarelli iz Gorice, rojeno 21. aprila 1711. Njena mati Roza Klara je bila teta Janeza Krizostoma, torej sestra njegovega očeta Pavla Feliksa, poročena 3. januarja 1701 v Gorici s Franciškom Feliksom Posarellijem. V drugem zakonu Janeza Krizostoma se je med leti 1750 in 1762

7 Gl. matične knjige župnijskega arhiva Sv. Petra v Radovljici, zdaj hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani: Liber baptizatorum parochia Rattmonstorsensis inceptus is maÿ, anno 1701 usa ad annum 1720, 134.

8 Gl. Podeljevanje plemiških naslovov in napredovanje, Arhiv Slovenije, Vicedomski urad za Kranjsko, fasc. I/136, sign. Vic 266, mapa P-Q, št. 73. Gl. tudi tu objavljeni faksimile prve strani. Med zgodovinskimi deli prim. J. Vrhovec, Die wohllöbl. landesfürstl. Hauptstadt Laibach, Laibach 1886, 58, ki navaja za leto 1739 Janeza Krizostoma Pollinija kot "Dr. Paulici" z 200 fl letne plače, ter A. Dimitz, Geschichte Krains von den ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813, Vierter Theil, Laibach 1876, 158, kjer se omenja med pomembnejšimi osebnostmi mesta "Doctor Joh. Crys. Pollini (auch Paullini)", ki je kot zdravnik zaslovel zunaj meja Kranjske in kot "Doctor Johann Chrysostomus Pollini" v delu istega avtorja Die Habsburger und ihr Wirken in Krain, 1282-1882, Laibach 1883, 47.

9 Lukman, Rod Pollinijev, 33 in SBL, 440 ter Schiviz, Görz, Krain.

10 Schiviz, Krain, 159.

rodilo šest otrok. Zadnji med njimi je prišel na svet 26. marca 1762 glasbenik Franc Pavlanski (de Paula). Njegove štiri sestre in en brat so vsi pomrli pred očetom, že zgodaj, namreč 9. maja 1765, pa je umrla tudi njihova mati. Po šestih letih je dobil Franc mačeho Elizabeto pl. Pettenege, s katero se je njegov oče poročil 22. septembra 1771 in ki je svojega moža preživela z visoko starostjo 90 let.

Sčasoma si je dr. Pollini s pridnim delom precej izboljšal gmotni položaj. Še pred svojim tretjim zakonom je bil lastnik hiše na Starem trgu št. 80 v Ljubljani, prej Codellijeve,¹¹ ter posestva na Rakovniku.¹² To posestvo in hišo št. 80 je s kupno in menjalno pogodbo z dne 29. avgusta 1774 zamenjal z grofom Janezom Nepomukom Ursinijem pl. Blagajem za dvojno hišo na Starem trgu št. 157. S tem ko se je preselil sicer le na drugo stran trga, si je očitno zelo izboljšal tudi socialni status, saj se je nastanil v prostranem aristokratskem poslopju, največjem ob nasproti ležečem Stiškem dvorcu.¹³

Socialnemu napredovanju je kmalu sledilo tudi družbeno, ko je cesarica Marija Terezija uslišala prošnjo J.K. Pollinija za podelitev plemstva, morda prav ob štiridesetletnici njegove zdravniške službe; z datumom 13. februar 1779 mu je dvorna pisarna z Dunaja poslala diplomu za dedno avstrijsko plemstvo, viteštvo z vzdevkom plemeniti.¹⁴ Kot razberemo iz priporočila deželnega glavarstva v Ljubljani z dne 31. decembra 1778,¹⁵ je prošnjo Janeza Krizostoma Pollinija utemeljevalo s sorodstvom z več tukajšnjimi deželnimi stanovci, s prosilčevim premoženjem in z vsemi drugimi najboljšimi lastnostmi. V diplomu beremo o zaslugah Pollinijevih, ki so prišli iz beneških držav na Goriško in nato Kranjsko, za napredek trgovine in za znanost, pa tudi v vojaškem in duhovniškem poklicu. O Krizostomu pravi diploma, da se je bavil z zdravniško vedo, da je dosegel doktorat in si pridobil izdatno strokovno znanje ter izkušnost za deželni fizikat v Ljubljani. 41 let je s toplo marljivostjo in v splošno zadovoljstvo opravljal ta poklic; posebno v l. 1743-44, v času epidemije med

- 11 Ta hiša nasproti cerkve Sv. Jakoba v Ljubljani je stala na parcelni št. 164, kjer stoji zdaj hiša na Levstikovem trgu št. 8 (med vojno še Sv. Jakoba trg 8); med ljubljanskim potresom 1895 je bila poškodovana, na njenem mestu so naslednje leto začeli graditi novo. Prim. tudi V. Fabjančič, Knjiga ljubljanskih hiš in njenih stanovalcev. Sestavil v letih 1940-43 ljubljanski mestni arhivar Vladislav Fabjančič. I. del: Stari trg (tipkopis v Zgodovinskem arhivu Ljubljana), str. 348. Fabjančič navaja, da je bil med leti 1726-67 (pribl.) njen lastnik Avguštin Codelli pl. Fahrenfeld, od 1767 (pribl.) do 1770 (pribl.) dr. Janez Krizostom Pollini in za njim grof Janez Nepomuk Ursini pl. Blagaj (Blagay). Ker vemo, da je prišlo s tem zadnjim 29. avgusta 1774 do menjalne pogodbe za hišo št. 157 na Starem trgu (gl. opombo 13), je bilo bivanje Pollinijevih v hiši št. 80 štiri leta daljše. Gl. tudi posnetek hiše na Starem trgu št. 80.
- 12 Gl. Deželno desko, Glavno knjigo III (hrbet knjige: Hauptbuch der k.k. Landtafel in Krain, 3), fol. 645, v Arhivu Slovenije.
- 13 Hiša se je ohranila do danes s številko Stari trg 21, parc. št. 34. Gl. tudi Deželno desko v Arhivu Slovenije, Glavno knjigo III, fol. 645, z navedbo pogodbe z dne 29. avgusta 1744. Gl. tudi posnetek te hiše. V. Fabjančič, op. cit., 54, navaja, da sta bili prvotni dve hiši med 1752 in 1755 prezidani v eno. Od 1736 sta bili v posesti grofov Ursini pl. Blagaj, od 1778 do 1802 sta bila lastnika hiše Janez Zlatoust Pollini in nato njegov sin, zatem pa grof Ludvik Dizma pl. Lichtenberg. Glede na omenjeno kupno in menjalno pogodbo 29. avgusta 1774 je moralo priti do zamenjave lastništva med Ursinijem pl. Blagajem in J.K. Pollinijem štiri leta prej. Kot kaže, se je Fabjančič opiral na podatke v mestnih urbarjih, ki se nekoliko razlikujejo od knjižb v obeh glavnih knjigah. Prim. Hand Urbarium über die altstädtische Gült der Hautb Stadt Laybach. De anno 1772 bis 1778 inclusive (na hrbtni strani: Cod XVI/63), str. 21 in 34 ter Hand Urbarium über die altstädtische Gült der Hautb Stadt Laybach. Anno 1779 bis inclus. 1786 (na hrbtni strani: Cod XVI: 66), str. 20 in 34, oboje v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, LJU/ROKOPISNE KNJIGE 399 in 400. Ker gre za davčne knjige, je možno, da so bili prepisi lastništva vnešeni z zamudo. Tu je kot lastnik hiše št. 80 naveden med leti 1772-78 J.K. Pollini in 1779-86 Ursini ter za hišo št. 157 v letih 1772-78 Ursini in od 1778 Pollini. Lukman, Rod Pollinijev in SBL, navaja v zvezi s tem štiri mestne urbarje, dasi gre le za dva prej navedena, oba z nekoliko drugačnimi letnicami in številkami kodeksov, kot ju dokumentira Lukman.
- 14 Gl. Podeljevanje plemiških naslovov in napredovanje, ib. v zavoju št. 73 je originalna diploma z žigom in pečatom z Dunaja in še opis diplome ter spremna priporočila (gradivo je prej hranila knjižnica Narodnega muzeja). Gl. tudi tu objavljeni faksimile diplome. (Lukman navaja v obeh svojih spisih, da je izvirna diploma v državni knjižnici v Gorici in da je imel na voljo prepis. Ali je torej verjetno, da bi izvirnik prišel iz Gorice v Ljubljano?)
- 15 Gl. op. 14.

francoskimi ujetniki, si je kljub nevarnosti za svoje življenje požrtvovalno prizadeval za njihovo ozdravitev. Diploma povzema, da je bil v sorodstvu ali svaštvu z mnogimi rodbinami kranjskega plemstva in deželnih stanov. Pollinijev viteški grb simbolizira petelin: na levem zgornjem in na desnem spodnjem polju ima navznoter obrnjena črna petelina z rdečim grebenom ter na drugih dveh poljih na višnjem ozadju tri zlate krogle v obliki navzdol obrnjenega trikotnika. - Očitno si je Janez Krizostom Pollini prizadeval še za višji plemiški stan in s tem ugled, saj si je po petih letih pridobil še dedno baronstvo. Neposredne dokumentacije o tem ni, vendar H. Costa¹⁶ izrecno navaja to povišanje za leto 1784, medtem ko omenja Lukman tudi Pollinijevo prošnjo v registru, s katero se je tega leta potegoval za baronstvo.¹⁷ O dednem baronstvu lahko zanesljivo sklepamo zato, ker zasledimo v vseh spisih po tem letu, zlasti številnih premoženjskih vpisih in aktih v zvezi s hišo na Starem trgu 157, bodisi dosledno pri navajanju oseb ali pri podpisih tako pri očetu Janezu Krizostomu in njegovi tretji ženi kakor pri sinu Jožefu Feliksu in njegovem polbratu Francu, praviloma vedno vzdevka baron in plemeniti (Freyherr, v; Freyin, v), pa tudi v mrliški knjigi pri Janezu Krizostomu in njegovi tretji ženi (Freiherr, v; Freiin, v).

Kakor je moral biti Janez Krizostom Pollini bister in marljiv zdravnik, tako je bil očitno tudi skromen in dobrasrčen človek, ki ga bogastvo in plemiški stan nista zavedla. O tem lahko sklepamo tudi iz njegove oporoke z dne 19. oktobra 1786,¹⁸ torej nepoln mesec pred njegovo smrtjo 7. novembra 1786. V njej ni le določil, naj njegovo "mrtvo telo spodobno, toda brez bleščečega pompa pokopljejo" in naj ga spremlja "samo župnik Sv. Jakoba in njemu podrejeni duhovni". Z denarnimi prispevki se je najprej spomnil kaznilnice na Žabjeku, kjer je bil zdravnik, dalje ubožnice, cestnih beračev in posebej revežev v ubožnici, medtem ko je ženi obenem z letno rento določil stanovanje "na isti način, kot ga je imela za mojega življenja"; z letno podporo se je spomnil tudi svojih dveh sester, če "prideta v starosti v stisko", poleg sina iz prvega zakona Jožefa Feliksa, ki mu je zaradi že prejete materine dote namenil le 9.000 florintov, ni pozabil brata Jožefa Avgusta ter svojih služabnikov. Tak se je najverjetneje ves posvetil stroki, saj zlasti dokazov za njegova morebitna umetniška nagnjenja in dejavnosti nimamo; kot ljubljanski zdravnik in fizik in še član zdravniškega kolegija je svoja praktična nagnjenja potrdil s članstvom Družbe za poljedelstvo in uporabne umetnosti med leti 1775 in 1882, najbrž pa že prej in do svoje smrti.¹⁹

V stroki je še posebej uspel s svojim zdravilom proti veneričnim boleznim. Costa navaja,²⁰ da je z zvarkom proti sifilisu, ki "je veljal za skrivnost" in se po njem "še danes imenuje (Decoctum Pollini), pridobil veliko denarja in slave." Navaja tudi, da je "o njegovem zvarku, ... ki mu je prinesel evropski sloves ... izšlo posebno delo, tj. 1798 v drugi izdaji doktorja medicine Josepha Ferdinanda Fridricha [prav: Friedricha] z naslovom: 'Das Pollinische Decoct und die reinigende Wirkungen der welschen Nußschalen wider die Lustseuche und mehrere schwere Krankheiten. Wien, bei Franz Josef Rötzel.'" Danes vemo, da gre točneje za delo Josepha Ferdinanda Friedricha, ki je pod podobnimi naslovi izšlo najprej 1794 in 1795, 1798 že tretja izdaja pri Kaufussu in z istim naslovom še izdaji v

16 Gl. op. 50.

17 Lukman, Rod Pollinijev, 33.

18 V celoti je navedena v Relatenbuch, tom 3 (od 31. okt. 1785), Q3^v-Q5, v Arhivu Slovenije.

19 Prim. Instanzkalender, Laibach (v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani letniki) 1775, 1776, Neuer Instanzkalender, Laibach (ib) 1780, 1781, 1782. V teh letnikih je Janez Krizostom Pollini naveden kot deželni zdravnik in posebej član Collegium Medicum ter tuzemski član omenjene družbe, ki je bila ustanovljena 1767. K temu prim. tudi Zgodovino slovenskega slovstva, I, Ljubljana 1956, 351.

20 Gl. op. 50.

letih 1800 in 1810, razen zadnje v Leipzigu vse na Dunaju.²¹ Ker je izšla prva izdaja osem let po Krizostomovi smrti, je možno domnevati, da je prišlo med sinom Francem in avtorjem knjige do stikov zaradi ustrezne predstavitve skrivnega zvarka, pri čemer je morda Franc spodbudil Friedricha k nastanku tega očitno zelo iskanega dela. Vsekakor pa je znano, da si je že njegov oče malo pred smrtjo prizadeval za uspešno prodajo zdravila s prošnjo vladi, da bi lahko v časopisu naznanil "daß er seinem Sohn Franz Paul sein bewährtes arcanum antivenereum übertragen habe".²² Nadalje vemo, da je sin Franc zainteresirano prevzel to prodajo, da so bila z njo in z iskanjem novih odjemalcev očitno tudi zvezana njegova potovanja po nekaterih evropskih mestih;²³ v svojih zadnjih pismih milanskemu knezu Belgiojosu, tj. pred l. 1791, govori Franc o načrtovanih potovanjih v Milano, Genovo, Torino in London, da bi tako najverjetneje razširil krog odjemalcev in dobil predhodna pismena knezova priporočila.²⁴ S to dejavnostjo izdelave in prodaje zdravila si lahko razlagamo poznejši skladateljev vzdevek "Med[ico]", "chirurgo" in "chimico" v ohranjenih aktih iz Milana,²⁵ kakor tudi dejstvo, da je v Milanu uspel širiti očetovemu zdravilu sloves "Aque Polliniane", ki naj bi bilo torej tudi po njegovi zaslugi znano in razširjeno po vsem svetu in ker so skrivni napitek navajali še v sinovem nekrologu.²⁶

Ta širši rodbinski okvir nakazuje okolje, iz katerega je izšel mladi Franc Pollini. To je bilo kajpada tudi okolje takratne prestolnice Kranjske, deželnega mesta habsburške monarhije z nekaj manj kot 10.000 prebivalci ob koncu 18. stoletja, trgovskega in že tretje stoletje slovenskega kulturnega središča. Če je morda prizadeveni deželni zdravnik in fizik Pollini začel svojo kariero v oddaljenem ljubljanskem predmestju Rakovniku, kjer je bil sprva posestnik,²⁷ je moral najpozneje ob rojstvu sina Franca in njegove štiri leta starejše sestre Marije Katarine bivati že v samem mestu. Najverjetneje nekoliko severneje in morda še vzhodneje za ljubljanskim gradom od poznejšega bivališča na Starem trgu št. 80 in nato 157, torej v območju stolne cerkve Sv. Nikolaja, kjer sta bila otroka krščena. Franc de Paula Janez na dan rojstva 26. marca 1762, z botroma, očetovo tri leta starejšo sestro Marijo Beatriks (Felicitas), poročeno Kappus pl. Pichelstein, in z njeno hčerko poročenim

21 Kaže, da gre kljub nekoliko različnim naslovom za isto delo: Das Polinische (!) Decoct u.d. reinigenden Wirkungen d. welschen Nußschalen wider d. Brustseuche, Wien 1794; Decoctum Pollini contr. luem veneraem etc. 8. maj. Vien. Kaulfuss 1795; d. pollinische Decoct wid. die Lustseuche. gr. 8. Wien, Kaulfuss 1798; četrta in peta izdaja sta izšli z istim naslovom kot tretja in tudi v enakem formatu veliki oktav, dunajska pri Schaumburgu, leipziška pri Hinrichsu. Gl. Gesamtverzeichnis des deutschsprachigen Schrifttums 1700-1910, Bd 42, München [itd.] 1981, 137.

Costa omenja v opombi svojega besedila o albumu portretov (gl. op. 50) še spis Marka Pohlina, po katerem naj bi bil J.K. Pollini avtor v rokopisu ohranjene raziskave vseh na Kranjskem obstoječih toplic, mineralnih in zdravilnih voda in avtor knjige "Heilsame Dreck-Apotheke". Lukman, ki za Friedrichovo knjigo ni našel potrdila, je za drugo knjigo ugotovil, da jo je napisal polihistor Franz Christian Paullini iz Eisenacha in da so prve tri izdaje izšle še pred rojstvom Janeza Krizostoma Pollinija. Prim. Lukman, Rod Pollinijev, 33-34 in SBL, 440. Če torej ni mogoče potrditi avtorstva za knjigo, ostaja vprašanje Pollinijevega rokopisa, ki ga ni bilo mogoče izslediti, s tem pa tudi Pollinijevega domnevnega znanstvenega dela, odprto.

22 Lukman, Rod Pollinijev, 33 in SBL, 440.

23 Prim. korespondenco Belgiojoso, po R. di Nubila, op. cit., 11-15.

24 R. di Nubila, op. cit., 13-15, z navedbo Francovega pisma dne 20. junija 1788 z Dunaja, kjer prosi kneza za ugoden odgovor pred potovanjem v Milano, in z omembo poznejših Francovih pisem z drugimi načrtovanimi potovanji.

25 Te hrani Archivio Storico Civico. Prim. R. di Nubila, op. cit., 11-12.

26 Op. cit., 11.

27 Prim. op. 12.

Simonem Reich vic:

obit; Maria Gramarin.

26. hujus circa mediam 3^{am} matu-
linam natus, et eadem die baptizatus
est Franciscus de Paulo Joanes
legitimus filius ~~Pravobilitatis~~ Clari-
s^s Excellentissimi D. Medicinae Doctoris
Joanis Chrysostomi Pollini, et ejus
D^{nae} Consortis Mariae Elisabethae
natae Ill^{mae} Baronesse à Posarelli
adstante Illmo D. Michaelè Angelo
Loijs de Chrenstein, et Illma D^{na}
Maria Felicitate Cappusin de
Pichelflein vidua per me Jos:
Duditsch vic:

obit; Aloisii.

27. hujus hora 11. nocte nata, et
legit^{im} die baptizata est Maria leg:
fil: Andreæ Matthenshe, et
Helenæ conj: adstante D^{no} Leo:

Vpis rojstva in krsta Franca Pollinija 26. marca 1762 v matični knjigi stolnice v Ljubljani.

veletrgovcem, veleposestnikom in fužinarjem Michelangelom Zoisom pl. Ehrenstein,²⁸ takrat že dednim baronom in morda že v tistem času najbogatejšim na Kranjskem.²⁹

Že to nakazuje meščansko in od vsega začetka tudi aristokratsko okolje, v katerega je težil njegov oče z vsemi tremi ženitvami in tako pridobljenim širšim sorodstvom, kakor je ta stan takoj po štiridesetletnici zdravniškega dela in pet let pozneje še ugledneje sam neposredno dosegel. Potem ko je Francu pri napolnjenih treh letih umrla mati, so se iz nam neznanе rojstne hiše Franca Pollinija preselili v najverjetneje udobnejšo plemiško hišo Codellijev, kjer je Franc pri devetih letih dobil mačeho, in čez tri leta še v razkošno grofovsko hišo Ursinijev. Francova nedvomno ambicioznejša vzgoja je morala tako potekati v spletu sicer kozmopolitskega kulturnega okolja habsburške monarhije z italijanskimi, nemškimi in s slovenskimi koreninami. Ta splet romanskega, germanskega in slovanskega elementa potrjuje že Francovo znanje jezikov. Ker vemo, da je nastopal v Ljubljani v nemških in kranjskih igrokazih,³⁰ se je moral znati izražati v nemščini, ki je bila tudi učni jezik, in v slovenščini, nedvomno pa tudi odlično italijansko, kar potrjuje njegova korespondenca z milanskim knezom Belgiojosom. Tako je v krstnem listu imenovani Franciscus in v uradnem jeziku aktov navajani Franz, ki so ga morda in verjetno klicali v italijanskih različicah Francesco, z italijanščino odraščal ob kulturi svojih prednikov zlasti v ožji družini, z nemščino vsrkal družbene in monarhične norme ter s slovenščino kulturo vsečinskega prebivalstva³¹ in še posebej svojih aristokratskih sorodnikov, med Kappusi morda svoje sestrične Ivane Katarine in njenega sina Žige Zoisa, ki ga je, kot vemo, naučila slovensko.³²

Kje si je Franc pridobil formalno izobrazbo, ne vemo. Osnovno šolo je najverjetneje obiskoval v Ljubljani, kjer je morda končal še gimnazijo. Ker je bil oče dovolj premožen, bi ga bil lahko poslal tudi v tujino, kot je denimo Michelangelo Zois poslal svojega štirinajstletnega sina Žigo z njegovima bratoma v učni zavod za laične gojence duhovnega semenišča v Reggio Emillio, kjer so se učili italijanščine, nemščine, spisja, računstva, risanja, arhitekture, antične in italijanske književnosti, glasbe, plesa in mečevanja in kjer so nastopali v dijaškem gledališču.³³ Tudi o morebitnem študiju medicine ni spriči njegovih že omenjenih zdravniških vzdevkov nič znanega, mogoče ga je tudi začel, vendar lahko domnevamo, da je ta vzdevek kot izdelovalec očetovega skrivnega zdravila uporabljal v pomanjkanju drugega naziva, ki bi si ga sicer moral pridobiti z opravljenim visokošolskim študijem.

Fétis navaja,³⁴ da se je v rojstnem kraju naučil osnov glasbe in čembala, kar je, eno in drugo, glede na Francovo poznejšo dejavnost nedvomno razumljivo. H. Costa znanja

28 Gl. matične knjige župnijskega arhiva stolnice v Ljubljani, hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, knjiga št. 21: Geburts und Taufregister der Dompfarr vom 20. Apr. 1755 bis 27. März 1762, str. 164 (20. aprila 1758, Marija Katarina) in 376 (26. marca 1762, Franc de Paula). Celotni vpis v matično knjigo na str. 376 se glasi: "26. hujus [tj. Martius 1762] circa mediam 3^{iam} matutinam natus, et eadem die bapta[izatus] est Franciscus de Paulo' [popravljen a v o; prav Paula] Joannes Legitimus filius Esccellentissimi D. Medicinæ Doctoris Joannis Chrysostomi Pollini, et ejus Dnae Consortis Mariae Elisabethae natae Illmae Baronessae à Posarelli / adstante Illmo D. Michaële Angelo Zoiss de Ehrenstein, et Illma Dna Maria Felicitate Cappussin de Pichelstein vidua per me Jos: Duditsch vic: / obste Shloissin." Gl. tudi faksimile vpisa v matično knjigo. - S tem je treba popraviti napačni dan rojstva Franca Pollinija 25. marec, ki ga navajata dr. Lukman in dr. Hrovatin v SBL v geslih Pollini Franc Pavlanski in Pollini Janez Krizostom, 439 in 440, in ki ga povzemajo številne enciklopedije, npr.: Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Bd 10, 1962, 1425; Riemann Musik Lexikon, Ergänzungsband, Personenteil L-Z, 1975, 395; Muzička enciklopedija, 3, 1977, 104; The New Grove, vol 15, 1980, 48; Das grosse Lexikon der Musik (Herder), Bd 6, 1981, 303; Leksikon jugoslavenske muzike, 2, 1984, 196.

29 Prim. Zois Michelangelo, v: SBL, IV, 1991, 831

30 Gl. op. 50.

31 To bi se lahko pozneje izrazilo tudi pri ustvarjanju. Prim. možno uporabo glasbene motivike iz slovenske ljudske pesmi Na planincih sončece sije v Ode III di Anacreonte; I. Klemenčič, Pesemsko ustvarjanje Franca Pollinija, ib.

32 Prim. Zois Žiga, v: SBL, IV, 1991, 833.

33 Op. cit., 832 in 839.

34 Fétis, ib.

Hiša (označena s križcem) na Starem trgu št. 80 v Ljubljani, ki jo je Francov oče Janez Krizostom Pollini kupil ok. 1767 in v kateri so živeli do 1774. Posnetek iz leta ljubljanskega potresa 1895, po katerem so na njenem mestu zgradili novo poslopje (danes hiša na Levstikovem trgu št. 8).

Dvojna hiša (s po devet okni v vsakem nadstropju) na Starem trgu št. 157 v Ljubljani, ki jo je Janez Krizostom Pollini l. 1774 zamenjal z grofom Ursinijem pl. Blagajem, 1786 pa dedoval njegov sin Franc Pollini ter imel v lasti do 1802. Posnetek iz l. 1991 (zdaj Stari trg št. 21).

čembala ne omenja, pravi pa, da se je odlikoval "z virtuoznostjo na violini in v petju".³⁵ Ker tudi piše, da je Franc Pollini nastopal v Ljubljani na čelu diletantskih družb "v nemških in kranjskih igrokazih in veseloigrah in kot izvrsten pevec" in da "je nastopal kot operni pevec v Veroni, Bologni, Milanu, Rimu, Torinu in Neaplju," si je moral očitno pridobiti več kot solidno znanje solopetja. To bi bilo tudi glede na njegov pevski nastop na Dunaju 1786, kot bomo še videli, najbolj naravno za njegov tenorski glas neposredno po mutaciji še v Ljubljani. Če se lahko zanesemo na navedbe Coste glede izvrstnega znanja violine, ki jih posredno podpira vir o zahtevnem ljubiteljskem pevskem nastopanju na Dunaju 1786,³⁶ se je moral najverjetneje začeti izpopolnjevati na tem inštrumentu že prej v otroštvu. Ker se je gibal v plemiških krogih, so morda tu sploh najprej zaznali njegovo nadpovprečno nadarjenost za glasbo, kakor je že imel v tem za glasbo tradicionalno ugodnem okolju visokega meščanstva in plemstva obilo možnosti in spodbud za ljubiteljsko muziciranje. Mogoče je bil že umetniško predestinirane narave, o čemer bi smeli sklepati po navedbi Coste, da se je odlikoval "v lepih umetnostih, predvsem pa v risanju".³⁷ Zadnje trditev opira Costa na dva albuma portretov, ki ju je dobil iz zapuščine Franca Pollinija v Ljubljani, v katerih so "z umetniško dovršenostjo" upodobljeni slavni ljudje zlasti iz vrst plemstva, s katerimi bi lahko prišel skladatelj v stik, morda še pozneje na raznih potovanjih, če že ni portretov prerisoval.³⁸

Ali je Franc iz podobnih nagibov in zlasti kot samouk že v Ljubljani tudi skladal? Tega vsekakor ni mogoč izključiti. Vendar hkrati vemo, da je trdnejšega znanja kompozicije iskal še pozneje, mogoče najprej že kot odrasel mladenič ok. 1786 na Dunaju pri Mozartu, četudi najbrž ne v formalni obliki študija.³⁹ Pri tridesetih je bil očitno še kritičen do svojega kompozicijskega znanja, saj se je 1793 ali ne dosti prej odločil za študij kontrapunkta pri Zingarelliju v Milanu.⁴⁰ Kdaj točno je torej začel skladati, ne vemo, nedvomno lahko že kot otrok, čeprav seveda še brez poznavanja kompozicijske tehnike. Vsekakor je njegova najstarejša ohranjena skladba iz l. 1789, nastala torej pri sedemindvajsetih letih najbrž na Dunaju; kaže, da je prav to pozneje v Ricordijevi izdaji posvetil Zingarelliju kot "amico e riconoscante allievo di contrappunto".⁴¹

Pri tem so bili za oblikovanje otrokovega in mladeničevega odnosa do glasbe pomembni vtisi iz zgodnjega življenjskega obdobja, kamor sodi poleg plemiškega ljubiteljskega okolja zlasti profesionalno glasbeno življenje. Resda je to na simfoničnem področju prav v tem času v Ljubljani zamrlo. Leta 1701 ustanovljena Academia philharmonicorum, prva delujoča na tem srednjeevropskem prostoru, je kot plemiško združenje takrat najbrž že prenehala delovati, saj je zadnji ohranjeni podatek o njej iz l. 1769,⁴² medtem ko je njena sto let poznejša meščanska naslednica, prav tako prva na tem srednjeevropskem prostoru, začela svojo plodno dejavnost z letom 1794.⁴³ Zato pa se je

35 Gl. op. 50.

36 Gl. op. 53.

37 Gl. op. 50.

38 Gl. op. 50. Albuma portretov v dveh zvezkih sta bila najverjetneje z zapuščino H. Coste odtujena v knjižnico v Petrograd (poznejši Leningrad). Gl. Costa Henrik, v: SBL, I, Ljubljana 1925-32, 86.

39 Fétis, ib., navaja, da je bil na Dunaju Mozartov učenec. K. Bedina, op. cit., 45, Franca Pollinija ni zasledila v seznamih Mozartovih učencev.

40 Prim. Pollinijevo posvetilo Zingarelliju v skladbi Stabat mater (izd. Ricordi 1821; prim. Catalogo v R. di Nubila, op. cit., 142) in Fétis, ib. Mogoče je šlo le za izpopolnjevanje v času enega ali ne več kot dveh let, saj je Zingarelli 1794 že zapustil Milano. Prim. La Musica, II, 1971, 1570, The New Grove, vol 20, 1980, 692-93 in R. di Nubila, op. cit., 16.

41 Domnevno gre za isto skladbo Stabat mater, ali vsaj z isto zasedbo kot v skladbi, posvečeni Zingarelliju, le da je ta rokopisna in v latinščini in torej ne v italijanskem prevodu kot pozneje izdana. Prim. Catalogo v R. di Nubila, op. cit. 157.

42 Prim. D. Cvetko, Academia philharmonicorum labacensis, Ljubljana 1962, 142.

43 D. Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem, II, Ljubljana 1959, 75 ss in I. Klemenčič, Slovenska filharmonija in njene predhodnice / The Slovene philharmonic and its predecessors, Ljubljana 1988.

lahko mladi Franc že zgodaj seznanil z opernim repertoarjem ob gostovanjih italijanskih in nemških opernih družb. Gostovanja tudi nekaterih uglednih italijanskih operistov je lahko spremljal že kot otrok v letih 1769 in 1773 ter kot odraščajoči mladenič v naslednjih letih 1776, 1777, 1778, 1781, 1783-84 in morda pozneje 1787, 1788 in naprej. Tako je bilo mogoče v sezoni 1783-84 izbirati med 49 predstavami in med avtorji pretežno komičnih oper v teh dveh desetletjih Baldassara Galuppija, Niccolòja Piccinijsa, Giuseppeja Gazzaniga, M. Venta in F.L. Gassmanna, pa Vincenta Martina y Solerja in Giovannija Paisiella.⁴⁴ V tem obdobju upada italijanskih prihaja do porasta nemških gostovanj med leti 1765-90, ki potekajo v sedemdesetih in osemdesetih letih domala neprekinjeno in s kvalitetnimi impresariji, kot sta bila Schikaneder in Friedel. V tem času se je lahko Pollini seznanil s spevoigrami Haydna, Hillerja, Dittersdorfa, Winterja, s komičnimi operami in drugimi deli Monsignyja, Dunija, Philidorja, Grétryja, Paisiella, Piccinijsa, Salierija, Guglielmija, Sartija, Martinija in drugih, torej z že prevladujočim klasicističnim repertoarjem in pri Glucku in Mozartu že z opero novejšega tipa.⁴⁵ In končno so prirejali v Ljubljani diletantske predstave, pri katerih naj bi mladi Pollini po pričevanju Coste "nastopal ... v nemških in kranjskih igrokazih in veseloigrah in kot izvrsten pevec".⁴⁶ Ne vemo točno, na kateri čas se te predstave nanašajo, podatke zanje imamo za leto 1773, nato 1785 in že pozni čas 1787, 1789 ter 1790 in pozneje.⁴⁷ Prva uprizoritev z diletanti visokega plemstva 4. oktobra 1773 na čast deželnemu glavarju Vincencu grofu Ursiniju-Rosenburgu s komedijo še ne prihaja v poštev, dve v naslednjem desetletju, 11. in 18. januarja 1785, so uprizorili gojenci vojaške šole Thurnovega pešpolka, po dveh letih diletantska družba istega pešpolka 11. aprila 1787, zatemje prirejala predstave Družba prijateljev gledališča v Ljubljani (Gesellschaft der Theaterfreunde) med leti 1786 in v letu 1790 večkrat plemiška gledališka diletantska družba (Adelische Theaterliebhabergesellschaft), prvič 28. maja 1790. Najpomembnejša med njimi je bila Družba prijateljev gledališča, v kateri je imel vodilno vlogo Tomaž Linhart in ki je 28. decembra 1789 uprizorila njegovo Županovo Micko, torej tudi slovensko predstavo. Čas za morebitne nastope Franca Pollinija, najverjetneje pri tej Linhartovi družbi z nemškimi in slovenskimi predstavami, je nekoliko pozen, možno bi bilo le, da so bili združeni s Pollinijevimi občasnimi prihodi z Dunaja; vendar teh uprizoritev, ki so po naravi takšnih združenj potekale v dobrodelne namene, ne moremo dokumentirati z igralskimi zasedbami.⁴⁸

Kljub temu, da torej nimamo neposrednih dokazov za Costovo najbrž verjetno kakor že tudi podrobneje precizirano trditev o Pollinijevih nastopih v nemških in kranjskih igrokazih, bi bilo prav tako verjetno, da je svojega sicer petnajst let mlajšega malega strica pritegnil k tem predstavam baron Žiga Zois. Mogoče ga je celo on spodbudil k takšni igralski in pevski dejavnosti, če ni že Pollini sam kazal nagnjenje za takšno umetniško udejstvovanje.

44 Prim. St. Škerlj, *Italijansko gledališče v Ljubljani v preteklih stoletjih / Il teatro italiano a Ljubljana nei secoli passati*, Ljubljana 1973, 321 ss in tam priloženo razpredelnico predstav.

45 Prim. D. Ludvik, *Nemško gledališče v Ljubljani, do leta 1790*, Ljubljana 1957, 159-60.

46 Gl. op. 50.

47 Prim. D. Ludvik, op. cit., 154 ss, St. Škerlj, op. cit., 333 ss in A. Gspan, *Opombe k tekstom*, v: A. T. Linhart, *Zbrano delo*, I, Ljubljana 1950, 464 ss. - Mapa Nemško gledališče v Ljubljani (= Radisceva mapa) iz knjižnice Narodnega muzeja v Ljubljani nima gledaliških programov za sedemdeseta in osemdeseta leta 18. stoletja; sicer hrani ta knjižnica in še arhiv Slovenskega gledališkega muzeja v Ljubljani, zadnji z zgolj slovenskimi letaki predstav, gradivo iz 19. stoletja. Ustreznih zvez ni najti niti v zapuščini Žige Zoisa v Arhivu Slovenije in tam tudi ne v gradivu o igralskih družinah Deželnih stanov za Kranjsko, fasc. 35, 49, 50 in Registratura II (1783-92) in III (1793-).

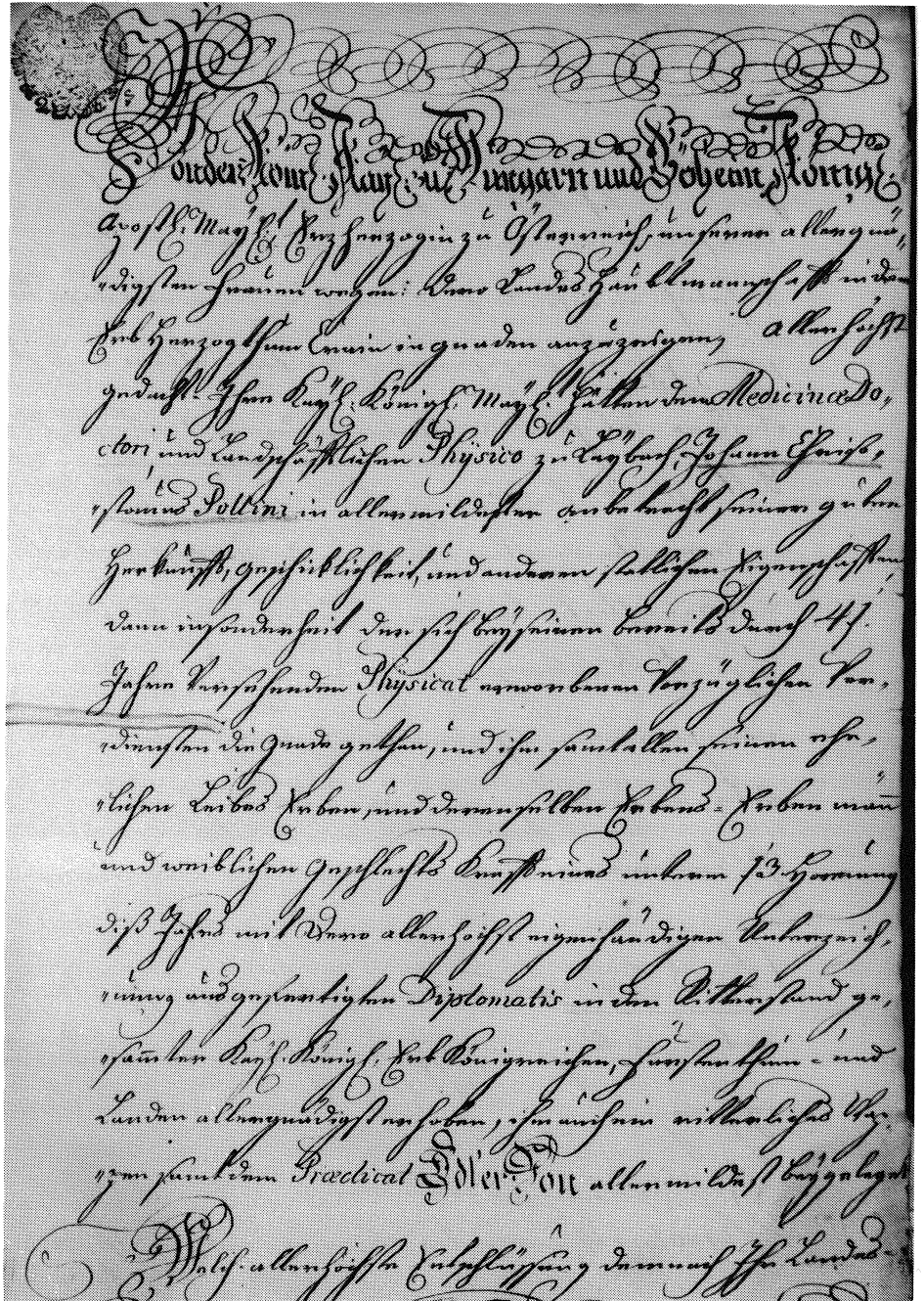
48 Poročila o uprizoritvah v *Laibacher Zeitung*, 1785, št. 2 (13. I.), 1786, št. 7 (16. II.), 1787, št. 20 (17. V.), 1789, št. 45 (3. XI.), 1789, št. 53 (29. XII.) in v letu 1790, št. 21 (25. V.), 22 (1. VI.), 25 (22. VI.), 33 (23. VII.), 46 (7. IX.), so brez navedbe nastopajočih. Zasedba, ki jo je za uprizoritev Županove Micke, verjetno reprize 1790, rekonstruiral 1848 Bleiweis, ne navaja v kateri od vlog Franca Pollinija. Prim. A. Gspan, op. cit., 469.

Nedvomno je moral tudi sicer priti v stik s tem svojim zelo izobraženim sorodnikom, ki je, kot njegov oče Michelangelo pred svojo smrtjo 1777, veljal za najbogatejšega podjetnika na Kranjskem.⁴⁹ Domnevamo, da za mladega Pollinija ni mogel biti toliko zanimiv v vlogi veleindustrijalca, fužinarja in veleposestnika, kot ga je lahko pritegnil s širino polihistorja, manj morda naravoslovca, zlasti pa humanista, seznanjenega na dolgih potovanjih s srednjeevropsko kulturo, mecena, mentorja nekaterim slovenskim literatom, denimo Linhartu, in razsvetljenca, ki je bil duhovni vodja slovenskega preroditvenega krožka, namenjenega zlasti delu v zvezi s slovenskim knjižnim jezikom in literaturo. Možnost vplivanja na mladega Pollinija, ki je moral opozarjati s svojo nadarjenostjo za glasbo, je bila morda najbolj neposredna pri gledališču. Žiga Zois je bil njegov ljubitelj in podpornik, tako tudi podpornik Linhartove Družbe prijateljev gledališča. Kot dober poznavalec opere in italijanskega gledališča je svetoval deželnim stanovom pri izboru gostujočih gledaliških družb in v letih 1780-82 je bil prevajalec italijanskih arij v slovenščino, ki so naletele na velik odmev pri ljubljanskem občinstvu. Mogoče je dal svojemu malemu stricu na voljo svojo veliko knjižnico z več kot 4000 zvezki, v kateri je bilo blizu 200 libretov italijanskih oper iz let 1670-1779. Domnevati smemo, da bi utegnil bolj kot njegov oče duhovno vplivati na svojega mladega sorodnika, mogoče ga je tudi vabil v svojo gostoljubno hišo na Bregu ob Ljubljani, kjer so se od 1780 shajali v njegovem stalnem krožku vodilni izobraženci in razsvetlenci na Kranjskem.

Kljub ožjemu krvnemu sorodstvu z Žigo Zoisom, ki je bil po materi in starem očetu Kappusu slovenskega rodu, vendarle ne moremo govoriti pri Francu Polliniju neposredno o mešanju italijanske krvi s slovensko. Resda sta bila oče Franca Pollinija in stara mati Žige Zoisa brat in sestra, toda oba Pollinija, in Francov oče Krizostom se je poročil s svojo pravo sestrično Elizabeto Posarelli, hčerko Roze Klare Pollini, ki je bila sestra Krizostomovega očeta Pavla Feliksa. Vendar smemo prav po Zoisovem zgledu domnevati, da je lahko prišlo do mešanja s slovensko krvjo v prejšnjih generacijah. Posredno govori o tem tudi formulacija v Krizostomovi plemiški diplomi o sorodstvu z mnogimi plemiškimi družinami na Kranjskem. Pri tem je treba tudi vedeti, da je slovenski element včasih težje razbrati, ker so se na Kranjskem pisala slovenska imena v nemški pisni obliki in normi, kakor so se na Goriškem in sicer v Italiji v italijanski pisni obliki. Kljub pomanjkanju dokaznega gradiva verjetnosti Pollinijeve slovenske rodovne primesi torej ne moremo zanikati.

Nadaljnja življenjska pot Franca Pollinija potrjuje ambiciozno in prodorno osebnost, ki ji še posebej glede pričakovanj glasbenega udejstvovanja Ljubljana v takšnem obsegu, kot ga je Pollini pozneje dosegel, ne bi mogla nuditi. Kot mladeniču zelo nemirnega duha se za razliko od delovnega in solidnega očeta njegova umetniška narava razmeroma dolgo ni mogla ustaliti, ne glede konkretne dejavnosti in poklica, ne glede s tem zvezanega življenjskega okolja in tudi ne glede družinskega življenja, vsaj spričo podatkov o štirih porokah in eni ljubezenski avanturi. O tem, o Pollinijevem človeškem liku in tudi o njegovem zgodnejšem življenju zvemo več iz že omenjenega spisa H. Coste Album portretov iz

49 Prim. Zois Žiga, v: SBL, IV, 1991, 832-46, T. Kovač, Najbogatejši Kranjec (romansirana biografija o Žigi Zoisu), Ljubljana 1979 in A. Gspan, Razsvetljenje, v: Zgodovina slovenskega slovstva, I, Ljubljana 1956, 378-86 (Ž. Zois).

Diploma s katero je cesarica Marija Terezija 1779. povzdignila zdravnika Janeza Krizostoma Pollinija v viteški stan z vzdevkom plemeniti. Zdaj v Arhivu Slovenije.

prejšnjih stoletij.⁵⁰ Costa opisuje mladeniča zelo nedvoumno kot človeka, "ki se je odlikoval z moško lepoto, z uglašenim vedenjem in z znanjem več jezikov, kot tudi v lepih umetnostih..."

50 H. Costa, Ein Porträten-Album aus dem vorigen Jahrhunderte, v: Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, Ljubljana 18/1863, str. 52. (Besedilo o albumu portretov je v zadnjem delu sestavka pod skupnim naslovom Monats-Versammlung, str. 51-52.) Trditve v tem spisu sicer večidel niso dokumentirane, vendar ga zaradi biografske pomembnosti navajamo v celoti v prevodu:

Direktor dr. H. Costa je obravnaval: "Album portretov iz prejšnjih stoletij", kot sledi: Marljivi raziskovalec in obdelovalec kransjske zgodovine P.V. Radics je našel v muzeju v Ljubljani tri spominske knjige in poslal o tem v "Mittheilungen" centralni komisiji za raziskovanje in vzdrževanje stavbnih spomenikov opis, h kateremu je učeni gospod kustos Josef Bergmann dopisal poleg biografskih opomb o tu izbranih osebah dober uvod o vrednosti in zanimivosti takšnih spominskih knjig, pri čemer je izrekel obžalovanje: "da takrat niso poznali fotografije, ki bi nam lahko posredovala podobe odličnih mož in žena". To je napolnilo pisca teh vrstic, ker ima album portretov iz prejšnjih stoletij, da ga orneni takorekoč kot pendant opisom onim spominskim knjigam iz ljubljanskega muzeja.

V prejšnjih stoletjih je živel v Ljubljani doktor medicine Johann Chrysost. Pollini, zdravnik in k.k. fizik, ki si je s svojim zvarikom proti sifilisu, po katerem se še danes imenuje (Decoctum Pollini), pridobil veliko denarja in slave, postal 1779 vitez z vzdevkom "plemeniti" in 1784 celo baron. O njegovem zvariku, ki je veljal za skrivnost in ki mu je prinesel evropski sloves, je izšlo posebno delo, tj. 1798 v drugi izdaji doktorja medicine Josefa Ferdinanda Fridricha [prav: Friedricha] z naslovom: "Das Pollinische Decoct und die reinigende Wirkungen der welschen Nußschalen wider die Lustseuche und mehrere schwere Krankheiten. Wien, bei Franz Josef Rötzel*)." Dr. Pollini je imel sina, ki se je odlikoval z moško lepoto, z uglašenim vedenjem in z znanjem več jezikov, kot tudi v lepih umetnostih, predvsem pa v risanju, z virtuoznostjo na violini in v petju. S temi družabnimi lastnostmi obdarjen se je podal na potovanja in so ga bodisi v tujini ali domovini kot dobrega družabnika in lepega človeka radi videli. Ker je nosil slavno baronsko ime, so mu bili povsod vsi krogi, v katere se je uvedel s številnimi priporočilnimi pismi in s pomočjo svojih izvrstnih lastnosti, odprti; toda to je terjalo veliko denarja in sicer več, kakor ga je imel od doma, četudi ga je premožni oče s njim bogato preskrbel. Naš mladi gospod pl. Pollini se je v Parizu tako zelo zapletel v dolgove, da je tu zaradi 100.000 liver, ki jih ni mogel plačati, prišel v zapor za dolžnike. V Parizu je imel ljubezensko razmerje s kardinalovo nečakinjo, in preden je prišla iz Ljubljane menica za plačilo njegovih dolgov, ki bi jih krila tedanja menjalca pl. Weitenhütter in baron pl. Zois, ga je stric kardinal rešil iz zapora; toda gospod pl. Pollini je bil s 100.000 livrami in z vsem, kar je vrh tega podedoval od svojega medtem umrlega očeta (med drugim tudi lepo hišo št. 34 na Starem trgu v Ljubljani) kmalu pri kraju, tako da je prišlo do stečaja. Pollini, ki je kot dandy iz Ljubljane nastopal na čelu takratnih tukajšnjih diletantskih družb v nemških in kranskih igrokazih in veseloigrah in kot izvrsten pevec, je kmalu znova zapustil Ljubljano, kamor je prišel zaradi smrti svojega očeta, in odpotoval v Italijo, kjer je nastopal kot operni pevec v Veroni, Bologni, Milanu, Rimu, Torinu in Neaplju. V Neaplju se je poročil z neko pevko. Iz njegove zapuščine v Ljubljani je dobil pisec teh vrstic od skrbnika zapuščine s pomočjo rodbinskih vezi recept pravega Pollinijevega zvarika, ki se razlikuje od onega v zgoraj omenjenem delu, in album portretov Pollinijevega sina. Tega sestavljata zdaj dva v rjavo usnje z zlato obrobo trdo vezana dela v kvartu s 44 in 43 stranmi. Portreti so narisani s svinčnikom kot študije do kolen in včasih kot celotne postave, čeprav so praviloma le glave bolj izdelane, in sicer z umetniško dovršenostjo in vse z eno roko, očitno od onega nekdanjega lastnika albuma, namreč od Pollinija samega.

Gre za portrete tu in tam slavnih osebnosti, s katerimi bi utegnil priti Pollini bolj ali manj tesno v stik, in na koncu vsakega dela ali zvezka je seznam s številkami istih imen v francoskem jeziku, od katerih nekatera navajamo, 1. del: 1. M. L'Eveque de Triest, Comte de Herberstein; 3. M. le Prince de Montmorency a Gand; 4. M. le Comte de Wagensperg; 9. Le Marqs. de Bellegarde Colonel a Goeningen; 11. Le Comte de L'Hopital a Turin; 12. Le Comte Sigismud de Salm a Vienne; 15. M. Guinige a Amsterdam; 22. Il Dr. Biaggio Tomadi Medico a Gradisia; 23. M. e Mad. Roest a Dordrecht; 28. Mad^{elle} Marie de Conti; 44. M. Dominique Poggi, Virtuoso in abito di Scena da Vachio. - 2. del: 3. Comte de Schratzenbach; 5. Baille de Fleury; 13. Mad^{elle} Barbou; 36. M. de Hardenberg, Mr Gourzac; 37. Mr Doringe, Mr Prevôt; 41. Le Roi de Pologne; 42. Le Comte Thomas et le Comte Philippe de Thunn; 43. Le Comte Malachowskj Grand Chancelier de Pologne. Odtod se vidi, kam vse je risar prišel in s kako različnimi ljudmi je prihajal v stik.

*) V zelo zanimivem spisu "Marci Pohlina Bibliotheca Carnioliae", ki ga je objavilo naše društvo, beremo na str. 76: "Pollini (Joan. Chrysost.), znan kot Paulini doktor medicine, slaven v Ljubljani in drugje: a) Neu vermehrte heilsame Dreck-Apotheke, wie nämlich mit Koth und Urin fast alle, ja auch die schwersten, geistigen (?) [prav: giftigen] Krankheiten in- und äußerlich glücklich curiert werden. 2 dela, Frankf. 1748 v 8, kdaj je izšla prva izdaja, ne vem. b) Raziskava vseh na Kranskem obstoječih toplic, mineralnih in zdravilnih voda. M[anu]. S[criptus]. in drugo."

Pravi, da se je "s temi družabnimi lastnostmi obdarjen ... podal na potovanja in so ga bodisi v tujini ali v domovini kot dobrega družabnika in lepega človeka radi videli. Ker je nosil slavno baronsko ime, so mu bili povsod vsi krogi, v katere se je uvedel s številnimi priporočilnimi pismi in s pomočjo svojih izvrstnih lastnosti, odprti; toda to je terjalo veliko denarja in sicer več, kakor ga je imel od doma, četudi ga je premožni oče z njim bogato preskrbel." Kljub pridržkom zaradi pričevanja po ustnem izročilu z osemdesetletno ali sedemdesetletno časovno razdaljo najbrž osnovno sporočilo drži, kakor tudi navedba v nadaljevanju, da je "kot dandy iz Ljubljane", torej gizdalin, nastopal na čelu takratnih ljubljanskih diletantskih družb. Kaže, da je bil ekstravertirane narave in bonvivan, ki je moral povzročati očetu velike skrbi. O tem priča po podrobni navedbi Coste zlasti sinovo pariško življenje: "Naš mladi gospod pl. Pollini se je v Parizu tako zelo zapletel v dolgove, da je tu zaradi 100.000 liver, ki jih ni mogel plačati, prišel v zapor za dolžnike. V Parizu je imel ljubezensko razmerje s kardinalovo nečakinjo, in preden je prišla iz Ljubljane menica za plačilo njegovih dolgov, ki bi jih krila tedanja menjalca pl. Weitenhütter in baron pl. [očitno Žiga] Zois, ga je stric kardinal rešil iz zapora." Če je navedba Coste točna, bi moral torej takrat še živi oče, mogoče tudi z začasno finančno pomočjo Žige Zoisa, poravnati veliki dolg, saj ni v zemljiški dokumentaciji na hišo na Starem trgu 157 s tem v zvezi nobenih vknjiženih hipotek.

Če lahko prav zato to bivanje v Parizu smiselneje uvrstimo v prvo polovico osemdesetih let, nekako od 1782 do 1785 in ne v čas po očetovi smrti in tudi zrelejših let okoli 1801 ter najbrž v naslednjih letih, ko je bil Pollini nedvomno tudi v Parizu in je tam izdal več svojih skladb,⁵¹ smemo nadalje sklepati, da je do svojega dvajsetega ali dvaindvajsetega leta še bival v Ljubljani. O tem priča tudi korespondenca s knezom di Belgiojoso, ki v zvezi z možno prvo poroko mladega Franca kvečjemu znižuje to bivanje v Ljubljani do začetka leta 1783. Oče Krizostom je namreč v pismu iz Ljubljane 28. oktobra 1782 milanskemu knezu prvič pisal o svojem sinu Francu in sporočal, da je ta ob njihovem zadnjem bivanju v Milanu spoznal mlado vdovo, Dunajčanko z milanskega dvora, in ji obljubil poroko; napovedal je, da bo sina poslal naslednjo pomlad v Milano, da izpolni obljubo.⁵² Tega, da se je mladi Pollini spomladi 1783 poročil in morda tudi začasno preselil v Milano, kamor je očitno večkrat potoval, ni mogoče izključiti, glede na naslednjo poroko bi bilo tudi najverjetneje, da mu je žena medtem umrla. Ker ni o poroki pozneje več nobenih omemb v korespondenci s knezom Belgiojosom, pa tudi v lastninskopravni dokumentaciji Pollinijevih v Ljubljani ni mogoče zaslediti nič v zvezi z njo, bi bilo vsaj tako verjetno, da do nje sploh ni prišlo.

Če je torej Pollini ostal v Ljubljani, ga najpozneje v marcu 1786, če že ne nekoliko prej, zasledimo na Dunaju. O tem bivanju sklepamo iz opombe L. Köchla v seznamu Mozartovih del k operi *Idomeneo*.⁵³ Mozart je pet let po praizvedbi te opere za ljubiteljsko izvedbo marca 1786 v palači princa Karla Auersperga, na kateri je moral sodelovati kot izvajalec tudi Pollini, nadomestil dve glasbeni točki z dvema prav za to priložnost na novo komponiranima deloma.⁵⁴ To sta bili *Duett für Sopran und Tenor "Spiegarti non poss'io"*, K.V. 489, ki ga je komponiral 10. marca 1786 in označil: "Ein Duetto zu meiner Oper *Idomeneo für die Frau von Puffendorf und Bar. Pulini*" in istega dne komponirana *Scena mit Rondo für Sopran*

51 Pollinijevo pariško bivanje navaja tudi Fétis, ib.

52 Gl. vsebino pisma v R. di Nubila, op. cit., 12.

53 L. von Köchel, *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts*, 4. izd., Leipzig 1958, 445 in 613-14.

54 Ib. Na str. 445 beremo: "Nach dem Theaterkalender vom Jahre 1787 hat eine Aufführung in Wien im Privatkreise bei Fürst Karl Auersperg im März 1786 stattgefunden, für die Mozart seine Partitur eingreifend verändert hat." In mdr. na str. 614: "Mozart komponierte diese Szene an Stelle des ursprünglichen Beginns des II. Aktes und 489 [tj. Duett] für eine Liebhaber-Aufführung des 'Idomeneo', die im März 1786 im Palais des Prinzen Karl Aursperg stattfand; und zwar für Baron [in ?] Pulini und Graf Hatzfeld. ..."

"Non più, tutto ascoltai" "Non temer, amato bene", K.V. 490, z violinskim solom in posvetilom: "Scena con Rondo mit Violin Solo für Bar. Pulini und Graf Hatzfeld in die obenmeldete Oper". Če je bil v duetu tenorski glas nedvomno pisan za Pollinija, je ostalo A. Einsteinu nepojasnjeno, zakaj je v Rondou pisan za sopran in v tenorju nepredstavljen.⁵⁵ Kakor že ostaja vprašanje sopranskega glasu nepojasnjeno, lahko sklepamo, da je Mozart namenil ta "rondo za violino in klavir", kot ga imenuje Fétis,⁵⁶ Polliniju violinistu, ali, po Costi, violinskemu virtuozu.

Domnevati smemo, da se je Pollini seznanil z Mozartom s posredovanjem Auerspergovih na Dunaju, pri katerih je potekala ljubiteljska izvedba Idomenea, kakor je že moral priti do njih najverjetneje s priporočilom predstavnikov matične rodovne veje Auerspergov, stare in močne plemiške rodbine na Kranjskem in posebej v Ljubljani, ki je dala tudi več kranjskih deželnih glavarjev. Seveda pa so bile zgolj za vstop v dunajsko družbo, če ne že za znanstvo z Mozartom, še možnosti prek vplivnega ožjega Francovega sorodstva, ki je živelo na Dunaju.⁵⁷ O Pollinijevem znanstvu s šest let starejšim Mozartom bi smeli posredno domnevati, da je bilo neposredno in pristno, vsaj če upoštevamo posvetila Polliniju in tudi grofu Hatzfeldu, Mozartovemu vrstniku, ki ga imenuje Mozart ob smrti naslednje leto "najljubšega in najboljšega prijatelja".⁵⁸ Pollinijeva zgodnejša glasba izpričuje Mozartove vplive, v prvi od svojih prvih, pozneje na Dunaju izdanih Variations pour le piano-forte pa je uporabil za temo arieto Kerubina iz Figarove svatbe. Četudi je verjetno, da so variacije nastale pozneje, je možno, da je že pri Mozartu spremljal nastanek tega dela od oktobra 1785 in da se je najverjetneje udeležil praizvedbe maja naslednje leto. Podobno bi lahko trdili za temo iz počasnega stavka Mozartovega klavirskega koncerta v c-molu, K.V. 491, ki ga je Mozart končal isti čas, tj. 24. marca 1786, in ki jo je Pollini uporabil v pevskem glasu prve kanconete iz Sei canzonette ou six airs italiens.⁵⁹

To dunajsko življenje je pretrgala očetova smrt 7. novembra 1786, ko se je tudi po navedbi Coste⁶⁰ vrnil v Ljubljano in ko je tu prevzel dediščino. Oče ga je namreč v oporoki 19. oktobra 1786⁶¹ določil za univerzalnega dediča, se pravi še zlasti za lastnika hiše na Starem trgu 157. Le za primer, da se ne bi poročil in bi umrl neporočen, bi s fideikomisno substitucijo dedoval Francov v Trstu živeči polbrat Jožef Feliks, in če bi tudi on umrl, njegovi otroci.

Če torej ne že nekaj prej, se z očetovo smrtjo zaključí Pollinijeva ljubljansko obdobje, njegovo življenje pa se nekaj naslednjih let nadaljuje na Dunaju. Nevarnosti, da ne bi dedoval, ni bilo, saj se je že februarja naslednje leto na Dunaju poročil z Jožefo rojeno baronico Bernrieder. Navedba ženininega samskega stanu v ženitni pogodbi z dne 10. februarja 1787 na Dunaju, ki sta jo sklenila neposredno pred poroko "Franz baron Pollini kot ženin in blagorodna gospodična Jožefa plemenita Bernrieder, zakonska hčerka dvornega tajnika pl. Bernrieder"⁶² kaže, da ne gre morda za isto nevesto iz Milana spomladi 1783,

55 A. Einstein, W.A. Mozart, il carattere e l'opera, Milano 1951, 400. Zato navaja Köchel za opusno številko 490, na str. 614, čeprav neutemeljeno, domnevno žensko obliko izvajalčevega imena: "für Baron [in ?] Pullini".

56 Ib.

57 Med njimi kaže omeniti vsaj brata Žige Zoisa Jožefa, veleposestnika na Dolenjskem, sestro čembalistko Marijo Felicito Johano Nepomuceno, poročeno pl. Bonazza, ali Žigovega strica dvornega svetnika Sigismunda Kappusa pl. Pichelstein. Prim. F. Kidrič, Zoisova korespondenca, 1. zv., Ljubljana 1939, 31-32 in K. Bedina, op. cit., 45.

58 L. von Köchel, op. cit., 614.

59 I. Klemenčič, Variacija kot skladateljsko načelo Franca Pollinija, Muzikološki zbornik 25/1989, 43 in 47 ter isti, Pesemsko ustvarjanje Franca Pollinija, ib.

60 Gl. op. 50.

61 Gl. op. 18.

62 Gl. prepis ženitne pogodbe v Relatenbuch, tom 4, A4-A5 (od 15. apr. 1788 do 9. jun. 1790), v Arhivu Slovenije.

kakor je s tem možno, da je to prva Francova poroka. Iz omenjene pravnolastninske dokumentacije v Ljubljani vemo, da je nevesta prispevala doto tisoč guldnov in ženin dvatisoč guldnov in da sta vseh tritisoč guldnov vpisala na "bremen prosto" hišo št. 157 v Ljubljani, nevesta pa je dobila na isto hišo, ocenjeno 12.500 florintov, za možno vdovstvo vsako leto 500 florintov.⁶³ O tem zakonu z "bastantemente bella moglie" je pisal Franc Pollini 30. junija 1788 z Dunaja knezu Alberigu di Belgiojoso, ko je želel od njega ugoden odgovor, da bi ga obiskal v Milanu, zlasti zaradi prodaje skrivnega napitka.⁶⁴ Očitno je bil takrat mladi soprog v veliki finančni stiski, morda ne zaradi lahkoživega in potratnega življenja, dasi ne bi bilo izključeno, marveč mogoče zaradi nakupa družinskega doma ali tudi izplačila nemajhnega dednega deleža 9.000 fl polbratu Jožefu Feliksu. Vsekakor je hišo v Ljubljani v kratkem času po poroki zelo zadolžil, na Dunaju že konec leta 1787 za 10.000 florintov, nato pa še v Ljubljani za 2896 florintov.⁶⁵ Pri urejanju pravnolastninskih zadev je moral zlasti v letu 1787 in 1788 še hoditi v Ljubljano in še občasno pozneje. Glede na formulacijo Coste⁶⁶ je seveda točno, da je izčrpal svojo dediščino, vendar ne zaradi življenja v Parizu, marveč zaradi bivanja na Dunaju in najbrž tudi dednih obvez do svojega polbrata.

Najverjetneje z Dunaja je poslal knezu Belgiojoso zadnje pismo 13. marca 1791.⁶⁷ In nekako v letih 1790-91 se začenja Pollinijevo življenje v Milanu, kjer se je nato deloma že ustalil. Zakaj je odšel z Dunaja, ne vemo natanko. Morda ob večjih možnostih v Milanu še v želju, da zastavi svoje življenje solidneje znova. Neposredno lahko tudi zaradi ženine smrti, kar bi bilo verjetno spričo dejstva, da niso nanjo pozneje knjižene nobene obveze na hišo št. 157 v Ljubljani in da se je lahko le po smrti svoje žene baronice Bernrieder, v Milanu 27. aprila 1798 vnovič in tudi zadnjič poročil, tokrat z Marianno Gasparini.⁶⁸ Mogoče je na odhod z Dunaja vplivala Mozartova bolezen in smrt decembra 1791, kar bi kazalo na večjo navezanost Pollinija na Mozarta. In morda šele neposredno v čas po odhodu Zingarellija iz Milana 1793 sodijo Pollinijeva gostovanja po Italiji in še ena poroka. O tem poroča Costa, ko pravi, da je po očetovi smrti "kmalu znova zapustil Ljubljano ... in odpotoval v Italijo, kjer je nastopal kot operni pevec v Veroni, Bologni, Milanu, Rimu, Torinu in Neaplju. V Neaplju se je poročil z neko pevko".⁶⁹ Če so navedbe Coste točne, se torej ta gostovanja in morebitna poroka v Neaplju še najbolj smiselno uvrščajo v čas po Pollinijevem dunajskem bivanju in prenehanju tam sklenjenega zakona ter pred poroko z Marianno Gasparini. Vsekakor pa se Pollini s tem ni odločil za poklic reproduktivnega umetnika, njegova skladateljska pot je bila že jasno nakazana v devetdesetih letih, ob koncu tega desetletja s komponiranjem dveh oper, od katerih so opero buffo *La casetta nei boschi* uprizorili 25. 2. 1798 v milanskem

63 Poleg Relatenbuch, tom 4, A4 prim. Grund und Saßbuch von den Hausern sub Consc: No 1 bis incl.: 100 in der Stadt (hrbna stran: Hauptbuch 1, Stadt 1-100, 45) na str. 133, oboje v Arhivu Slovenije. Gl. tudi tu objavljeni faksimile navedene strani.

64 Pismo navaja R. di Nubila, op. cit., 13-14.

65 Grund und Saßbuch..., 133 in ustrezni zvezki Relatenbuch v Arhivu Slovenije. - Pri Dunajčanu Karlju Lossertu je dobil v gotovini posojila 5000 fl (20. nov. 1787), 4000 fl (17. nov. 1787) in 1000 fl (5. jan. 1788), ki so jih 21. maja 1788 v Ljubljani knjižili na hišo št. 157 in jih je Pollini potrdil s svojim podpisom (Relatenbuch, tom 4, A13-B2). V Ljubljani se je zadolžil za 2296 florintov pri mestnem zlatarju Michaelu Schwägerju, ki ga je tožil in dobil 5. sept. 1788 pravico sodnijskega rubljenja (Relatenbuch, tom 4, E8^v-E12). Menico za 600 fl v blagu dne 1. jul. 1788, ki jo je podpisal Nicolausu Jahnu na Dunaju, pa so knjižili na hišo šele 7. jan. 1794 (Relatenbuch, tom 7, A12^v-B3). Ob tem je v skladu z očetovo oporoko korektno urejal pravnolastninske zadeve s svojo mačeho in v Trstu živečim polbratom Jožefom Feliksom, glede na možno dedno substitucijo pa je svoje zahtevke vložil tudi ta njegov polbrat, dasiravno brez pravnih posledic za živečega univerzalnega dediča Franca Pollinija (Relatenbuch, tom 3, S1-S5^v, X3^v-X7, tj 15. febr. 1788 prepis hiše na Franca Pollinija; tom 4, C8^v-C9; tom 8, AA12-AA12^v).

66 Gl. op. 50.

67 R. di Nubila, op. cit., 14.

68 G. Grigolato, op. cit., 208 in R. di Nubila, op. cit., 8.

69 Gl. op. 50.

Haus No. 24, vorher 157 in der		Rectifications No.					
Datum der Eintragung	Nahmen der Verkäufer, und dessen Realitäten.	Datum der Insolubition	Berechnung der Gläubiger.	Insolubitions-Ertrag.		insolubiert auf	Anmerkung.
				fl.	kr.		
1766	1701. Kaufvertrag von 9. Juli 1761. 1761. II. 157 de 1861.	30. October	Domo 2. Litt. J. 1. Erlaubung Johann Jakob Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	4. ex labore 1709 7. Comm. 1711
1787	1787. II. 157 de 1861.	30. October	Domo 3. Litt. Q. 3. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 2. Litt. X. 3.
1787	1787. II. 157 de 1861.	3. October	Domo 3. Litt. S. 1. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 3. Litt. X. 3. 1787. II. 157 de 1861.
1788	1788. II. 157 de 1861.	20. August	Domo 4. Litt. Q. A. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1788	1788. II. 157 de 1861.	21. Mai	Domo 5. Litt. Q. 10. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1788	1788. II. 157 de 1861.	21. Mai	Domo 6. Litt. C. 9. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1788	1788. II. 157 de 1861.	21. Mai	Domo 7. Litt. B. 1. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1798	1798. II. 157 de 1861.	9. October	Domo 8. Litt. Q. A. 12. Johann Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1802	1802. II. 157 de 1861.	28. October	Domo 11. Litt. J. 11. Erlaubung Johann Jakob Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.
1810	1810. II. 157 de 1861.	13. Juni	Domo 10. Litt. U. 5. Erlaubung Johann Jakob Frensch - dem Kaufmann Christianus Compagnon, nach Obligation vom 27. October 1766.	3000		32	Vid. Domo 11. Litt. J. 9.

Glavna knjiga lastnikov hiš v Ljubljani, str. 133 z vpisom hiše na Starem trgu št. 157. Knjižbe od 1767 dokumentirajo lastništva grofa Ursinija pl. Blagaja, nato Janeza Krizostoma Pollinija ter zatem njegovega sina Franca z vsemi hipotekami do prepisa na novega lastnika grofa Lichtenberga 1802.

gledališču Canobbiana.⁷⁰ Zatem, še v Milanu ali po odhodu v Pariz, je prišlo verjetno tudi do pretrganja stikov z Ljubljano. Njegova hiša na Starem trgu 157 je prišla 1801 v stečaj. Na licitaciji naslednje leto jo je za ceno 10.350 florintov kupil Ludvik Dizma grof Lichtenberg, na katerega so jo prepisali 28. oktobra 1802.⁷¹ Domnevno s tem je bil zvezan zadnji obisk Franca Pollinija v Ljubljani, morebitna korespondenca, zlasti bi bila možna z Žigo Zoisom, ni znana.⁷² Po zadnji poroki in bivanju v Parizu na začetku prvega desetletja 19. stoletja se je Pollinijevo življenje umirilo v Milanu in osredotočilo na skladateljsko in pedagoško delo do visoke starosti štiriinosemdeset let. Tako se je torej uravnotežila ta intenzivna življenjska pot, ki je bila živahna in nemirna zlasti v mladosti ob odraščanju v Ljubljani in še nekaj pozneje in najbrž s tistimi pobudami, ki so zaznamovale glasbenikovo poznejše življenje in delo.

SUMMARY

The paper discusses the family background of the composer Francesco Pollini from the 16th century onwards, his life from his birth in Ljubljana in 1762 up to approximately his father's death in 1786, and the people he associated with until 1802 while living in Vienna, Milan and Paris. It is suggested that the Pollinis also had some Slovenian blood in their veins. The influence of his Italian ancestors, of German monarchical criteria and of the culture of the Slovenian majority population on the young Pollini is examined. In Ljubljana he received his musical education, particularly in harpsicord and violin, and as a singer. He was presumably acquainted with guest performances by Italian and German opera companies, and he may have had contacts with his cousin's son Baron Žiga Zois, a major figure of Slovene Enlightenment and an opera enthusiast. Pollini appeared as the lead singer of amateur groups in Slovene and German performances. There is no direct evidence as to his activity as a composer at that time. But a previously expressed claim that he was acquainted with Mozart can be supported. They were very likely close friends, as in 1786 Mozart dedicated two parts of his opera Idomeneo to him. In that year Pollini participated in an amateur performance of this opera in the palace of Karl Auersperg in Vienna. Mozart must also have exerted some influence on Pollini's work, which is indicated by his use of two of Mozart's motifs in Pollini's later variations for piano and in his canzonetta. Mozart's illness and subsequent death may have made him leave for Milan, where he enjoyed better prospects and later settled. He probably lost contact with his birthplace Ljubljana when the aristocratic house he had inherited from his father was sold up because it was totally encumbered with debts. Yet his youthful impressions must have stayed with him along with the influence of the three different cultures which formed his personality, leaving indelible marks on his life and work.

70 D. Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem, II, Ljubljana 1959, 266.

71 Grund un Saßbuch ..., 133 in k temu Relatenbuch, tom 11, J9-K1 (licitacijski protokol in lic. pogoji) ter Umschreibungen, tom IV (str. 747-48) in V (str. 183-86), vse v Arhivu Slovenije.

72 Prim. tudi F. Kidrič, Zoisova korespondenca I (1808-1809) in II (1809-1810), Ljubljana 1939 in 1941.